

*Владимир М. Николић**

Београдска политехника, Београд

*Дејан Миленковић***

Факултет политичких наука, Београд

Татјана Танасковић

Београдска политехника, Београд

ИСТРАЖИВАЊЕ ОРГАНИЗАЦИОНИХ НАУКА У ПЕРИОДУ ПОСТМОДЕРНЕ

Сажетак

Настајање постиндустријског друштва поставља бројна и значајна питања истраживачима организационих наука. Постојеће теорије организација (које се односе на организацију предузећа, односно пословних система) карактерише фрагментарност и апсолутни релативизам. Овакав приступ има резултат у непрекидном измештању тежишта између организације процеса и институција и са друге стране, интеракције човека и организација. Зато одговарајући путоказ тешико може бити за остале организационе науке. Поставка овог питања и трагање за одговором има ослонац у филозофији наука. Прихватањем чињеница у оквиру животних ситуација (дуализма детерминизма и феноменологије) је основ филозофије фактициитета у Науци о организацији пословања. Проблеми организације присутни су у свим подручјима људског деловања. Ова чињеница одређује питање разграничења организационих са другим наукама. Одређивање структуре и апстраховања појединих организационих наука, односно посебних подручја истраживања организације у друштвеним системима представља ис-

* Професор струковних студија, Београд

** Ванредни професор Факултет политичких наука

корак који омогућава интензивирање истраживања у наредном периоду.

Кључне речи: *филозофија науке, структура, наука о организацији пословања, филозофија фактицитета, феноменологија и детерминизам*

Истраживање организације друштва, тачније његових појединих сегмената добија на интензитету почетком XX века. Тада је тежиште постављено на проблеме организације индустријских предузећа, у складу са најзначајнијим покретом тог времена – индустријском револуцијом. Данас живимо у свету организација¹⁾. Последица је, да се све више проширује предмет истраживања организације и организационих наука.

Појам „организационих наука“ је опште прихваћен, али изостаје јасан одговор о наукама, па и скупу проблема који обухватају. Чињеница је да истраживања организације профитно оријентисаних субјеката има највиши интензитет и сразмерно томе и резултате. Почетком друге деценије XXI века може се поставити питање апстраховања појединих организационих наука и њиховог разграничења са другим наукама. Оправдана је претпоставка да ће се у времену пред нама тражити начин конституисања посебних организационих наука. Али, конституисање неког проблема који је предмет истраживања у посебну науку захтева испуњавање одређених услова.

Ниједно подручје истраживања још увек није прихваћено у научној јавности као посебна наука. Ипак, број објављених наслова, цитата, број и структура часописа, научних скупова и студијских програма у високом образовању посвећених овом подручју истраживања организације указују на значај и пажњу научника широм света. Хусерл указује да: „(...) пут филозофије иде у дубине“, као и „да у дубинама леже нејасности, а у нејасностима проблеми“⁽²⁾.

Критичко разматрање утицаја филозофских учења и филозофије наука на истраживање организације пословања (с обзиром на остварене резултате) може бити ослонац у тражењу одговора на постављена питања.

1) В. Вајт: *Човек организације*, Просвета, Београд, 1967.

2) Према Ниа: М. Узелац, М.: *Феноменологија*, Верис студио, Нови Сад, 2009. стр. 113.

УТИЦАЈ ФИЛОЗОФСКИХ УЧЕЊА НА ИСТРАЖИВАЊЕ ОРГАНИЗАЦИЈЕ ПОСЛОВАЊА

Интензивна истраживања организације пословања почиње у првим деценијама XX века. Истраживање организације је имало два различита приступа. У САД је пажња усмеравана на питања продуктивности. У Европи је под утицајем Макса Вебера³⁾ корен потражен у социологији – поставком организације предузећа према функцијама⁴⁾.

Ипак, оба приступа чине основу јединствене **Класичне теорије организације** која је имала и још увек има веома јак утицај на организацију предузећа. Тејлор⁵⁾ и његови следбеници: Џилберт⁶⁾, Гант⁷⁾, Барнс⁸⁾ и др. су тежиште својих настојања усмерили ка организацији радног места, померајући га ка руковођењу предузећем. Карактеристичан је став да овим истраживањима дају својство науке. Мун⁹⁾ је, уз инсистирање на подели рада и појави хијерархијске структуре, потенцирао координацију као *детерминирајући* принцип организације предузећа. Гулик је указивао на критеријум поделе рада и тиме поставио основе за пројектовање организације предузећа¹⁰⁾. Урвик¹¹⁾ је разрадио штабни облик организације предузећа, прецизирајући улогу штаба као информативну, саветодавну и надзорну. Х. Фајол, Е. Дале¹²⁾ и Урвик¹³⁾ су посматрали распон руковођења као фактор *комуникације*. Под утицајем Адама Смита, Макс Вебер се залагао за поделу рада, као извору продуктивно-

3) М. Вебер: *Привреда и друштво*, I и II књ., Просвета, Београд, 1976.

4) Х. Фаул.: *Administration Industrielle et Generale*, (Paris, 1916) Адидес, Нови Сад, 2006.

5) Ф.В. Тејлор, *Принципи научног менаџмента*, Рад, Београд, 1967.

6) Frank & Lillian Jilbreth.: *Applied Motion Study*, New York, Sturges&Walton Co., 1917

7) H.L. Gantt: *Work, Wages and Profit*, republished, Easton, Pennsylvania, Hive Publishing Company, 1974

8) R. Barns: *Motion and Time Study – Design and Measurement of Work*, John Wiley and Sons (first printed under c/r by Barns, 1937), New York, 1980.

9) J. D. Mooney, A.C. Reiley – према: В. Булат, *Теорија организације*, Информатор, Загреб, 1977, стр. 77.

10) L. Gulick, Urwick, eds.: *Papers on the Science of Administration*, према И. Перко-Шепаревих, *Теорије организације*, Школска књига, Загреб, 1975, стр. 17.

11) L. Urwick, *The Functions of Administration*, Institute of Public Administration, Columbia University, New York, 1937. према И. Перко-Шепаревих, стр. 17.

12) E. Dale, *Management: Theory and Practice*, McGraw Hill Kokagusha Ltd, Tokyo, 1973, према В. Булат, стр. 70.

13) L. Urwick, према И. Перко-Шепаревих, стр. 19.

сти. Дефинисао је бирократску организацију предузећа¹⁴⁾. Увођењем *идеал-типа* практично је отворио могућност за истраживање путем модела¹⁵⁾. Фајол прихвата Веберов функционални приступ у истраживању друштвених појава и у организацији предузећа¹⁶⁾.

Класичну теорију организације карактеришу филозофски концепти доминатни за период њеног настајања, као и поднебље (Европу и САД). За М. Вебера је карактеристичан антипозитивизам¹⁷⁾ у социолошким истраживањима. Имплицитно залагање за успостављање хармоније структуре (поделе рада по функцијама) и функционисања (континуитета пословања) указује на (општи) детерминизам. С друге стране океана, Тејлор и његови следбеници прихватају и позитивизам Конта¹⁸⁾ и прагматизам Пирса¹⁹⁾.

Неокласична теорија организације, поставља тежиште на улогу човека са циљем постизања жељеног нивоа продуктивности²⁰⁾. Основ је била критика третирања човека као *поствареног* бића у оквиру Класичне теорије организације²¹⁾. Перо разрађује појаву конфликта, потенцира моћ као једну од димензија вредности²²⁾. Истакнут је значај мотивације и комуникација²³⁾. Неокласична организација несумњиво прихвата бихевиоризам, односно приступ “*human relations*” (људских релација) чији је основ у прагматизму, у ширем смислу емпиричком позитивизму.

Модерна теорија организације има филозофску основу у кибернетици Н. Винера²⁴⁾ и општој теорији система Ј. фон Берталанфија²⁵⁾. Значај Винера на истраживање организације је вишеструк. Поред повратне везе уводи и тимску организацију. Истиче се да општа теорија система тежи откривању и структуре и процеса.

14) М. Вебер

15) Ibid

16) Х. Фајол

17) Х. Рајхенбах: *Рађање научне филозофије*, Нолит, Београд, 1964.

18) О. Конт.: *Курс позитивне филозофије*, Универзитетска ријеч, Никшић, 1989.

19) Ч. С. Перс: *Прагматизам*, Бонарт, Нова Пазова, 2002.

20) В. Булат, стр. 30.

21) И. Перко-Шепаревић, стр. 25.

22) Ch. Perow: *Departmental Power and Perspectives in industrial firms*, Vanderbilt University Press, 1970, према И. Перко-Шепаревић

23) В. Булат, стр. 90.

24) Н. Винер: *Кибернетика*, ИЦС, Београд, 1972.

25) L. von Berthalanffy, von L.: *Problems of Life – An Evaluation of Modern Biological and Scientific Thought*, New York, Harper and Bruders, 1952.

Болдинг класификује девет нивоа сложености система: на осмом је идентификована људска организација, а на деветом се указује на *трансцеденталне системе*²⁶⁾. Тиме се у истраживању сложених система, дакле и организације пословања, уведе метафизичка промишљања.

Теоретичари модерне теорије организације инсистирају на критици Класичне и Неокласичне теорије организације (према В. Булату²⁷⁾), као основном разлогу за увођење другачијег приступа истраживању. Раст пословних субјеката утиче на сложеност структуре. У заостреној конкуренцији расте утицај варијабли времена и простора. Примена мултидисциплинарних знања долази до све већег изражаја. Захваљујући космичким истраживањима у САД искорачено је из, до тада чврсто постављених, граница предузећа у истраживању организација увођењем пројектног менаџмента²⁸⁾. Експоненцијални развој информационих технологија у почетку утиче на рационализацију процеса, а затим све више на функционисање и коначно на структуру организације пословних система²⁹⁾. Утицај неокласичне теорије организације уступа место менаџменту страха³⁰⁾. Континуитет у увођењу иновација даје замајак промени структуре пословних система (Ш. Шигео³¹⁾, Х. Сатоши³²⁾, Е. Мајерс³³⁾). Минцберг³⁴⁾ констатује промене у организацији пословних система и залаже се за увођење ситуационог приступа (*contingency approach*) организације пословних субјеката.

Иако је П. Друкер још 1957. увео појам постмодерне у истраживање организације предузећа³⁵⁾, конституисање у посебну тео-

26) K. Boulding, „General Systems theory: The Skeleton of Science“, *Management Science*, april, 1956, према: И. Перко-Шепаревих

27) В. Булат, стр. 105.

28) I.D. Cleland, R.W. King: *Systems Analysis and Project Management*, McGraw-Hill Book Company, New York, 1975;

Н. Kerzner, *Project management*, Vam Nostrand Reimhard, Am International Thomson Publishing, New York, 1995.

29) С. Котлица: *Информационо-технолошка парадигма и економски развој*, Институт економских наука, Београд, 1996.

30) D.A. Wren: *The History of Management Thought*, http://www.amazon.com/History-Management-Thought-Daniel-Wren/dp/0471669229#reader_0471669229

31) Шигео Шинго: *Нова јапанска производна филозофија*, Прометеј, Нови Сад, 1995.

32) Н. Satoshi: *Inside the Mind of Toyota*, Productivity Press, New York, 2002

33) E.F. Meyers, M.P. Stephens: *Manufacturing Facilities Design and Material Handling*, Pearson, Prentice Hall, New Jersey, 2005

34) Н. Mintzberg, J.B. Quinn, S. Ghosal: *The strategy process*, Prentiss Hall, London, 1998

35) П. Друкер http://us.yhs.search.yahoo.com/avg/search?p=Postmodern+organization+Theory&ei=UTF-8&type=yahoo_avg_hs2-tb-web_us&fr=yhs-avg&partnerid=yhs-avg&YST_

рију настаје тек последњих деценија XX века³⁶). Карактерише је наглашавање другачије улоге човека захваљујући интеракцији са окружењем (комуникације, мрежна организација, полу-центрична координација, децентрализована контрола). Виртуелна организација постаје карактеристичан симбол *постмодерне теорије организације* пословања³⁷). Тако, Дугин³⁸) констатује: „Уосталом, у посмодерни је виртуелно све: новац, задовољства, култ, рад, друштво, власт...“.

Постмодерна теорија организације има ослонац у структурализму. Структурализам се примењује у истраживању организације пословања (на пример: Ишикава дијаграм³⁹), методолошки структурализам у оквиру теорије производа (В. Николић, 2005, 2006), бројне портфолио методе. Присутна је тежња за разумевање и тумачење појава карактеристичних за организацију пословања. Истовремено, све више наглашава се значај филозофије наука у истраживању организације пословања. Вероватно је, да у односу на претходне теорије постмодерна теорија организације најснажније тражи ослонац у филозофским промишљањима. У истраживању и доказивању примењује се дијалог по угледу на поступак коришћен у античкој филозофији⁴⁰). Поједини аутори^{41), 42)}, теоријама организације дају статус парадигми – према ставовима Т. Куна⁴³). Best and Kelner се осврћу на проблем тумачења и разумевања у језику, дакле херменеутици, приликом разматрања проблема карактеристичних за постмодерну теорију организације⁴⁴).

b=11

- 36) M.D. Pains: „Stories of the Story telling Organization: a Postmodern Analysis of Disney as “Tamara-Land”“, *Academi of Management Journal*, 1995, Vol. 38. No. 4. 997-1035; <http://www.jstor.org/pss/256618>
- 37) J.A. Swift, E.J. Ros, V.K.Omachonu: *Principles of Total Quality Management*, St. Luis Press, Boca Raton, Florida, 1998.
- 38) А. Дугин, *Геополитика постмодерне*, Никола Пашић, Београд, 2009, стр. 30.
- 39) J.A. Swift, E.J. Ros, V.K.Omachonu
- 40) S. Best, D. Kellner: *Post-Modern Theory: Critical Interrogations*, New York: The Guilford Press, 1991.
- 41) J. Sellner: *How to Work the 4 Leader And Manager Styles to Develop People's Genius* within <http://ezinearticles.com/?How-to-Work-the-4-Leader-And-Manager-Styles-to-Develop-Peoples-Genius-Within&id=2312224>
- 42) J. Schermerhorn, J. Hunt, R. Osborn: *Organizational Behaviour*, New York, 2005.
- 43) Т. Кун: *Структура научних револуција*, Нолит, Београд, 1974.
- 44) S. Best, D. Kellner

Међутим, веома брзо се јавља критика постмодерне науке /42⁴⁵⁾, 43⁴⁶⁾/, а тиме и постмодерне теорије организације: указивањем на њену тамну страну и глорификовање МекДоналдизације, Дизнификације, ЛасВегасизације и модерних шопинг молова. У том контексту се указује да постмодерну теорију организацију често карактерише насилност⁴⁷⁾. Но, поново се помера клатно истраживања ка човеку. Тиме је потврђен овај облик дуалности истраживања у организацији пословања.

Пажљива анализа доминантних научних позиција откриће да су истраживачи организације пословања увек имали довољно слуша за актуелна питања филозофије наука свога времена. Тејлор са следбеницима се ослања на мерења и верификацију резултата (Тејлор⁴⁸⁾, Џилберт⁴⁹⁾, Мајнард⁵⁰⁾), истовремено одбацујући детерминизам. Прагматизам настаје на размеђу XIX и XX века у САД. Према Пирсу⁵¹⁾ прагматизам је „максима експерименталне праксе“. Џемс истиче да је „смисао људске реалности неодвојив од наше практичке делатности“⁵²⁾. При том се сматра да понашање човека указује на значење било каквог начина његовог размишљања. Мид (*Mead*) и Дјуи⁵³⁾ (*Dewey*) инсистирају да је стицање способности саморазумевања на основу реакције других основ стицања и свести и самосвести. Претварајући филозофију у оперативну науку, тежиште поставља на решавање дате ситуације. Истраживање се усмерава ка оним „истинама“ које „неодређену и проблематичну ситуацију“ претварају у решења у складу са жељеним исходом. На темељима прагматизма Е. Мајо⁵⁴⁾ (*Mayo*) реализује први експеримент у друштвеним наукама (погон *Hawthorne*). Саопштавање резултата, 1927. добијених овим експериментом даје снажну подршку бихевиоризму и почетком XXI века. Рорти⁵⁵⁾ инсистира на прагматизму и у ери постмодерне. Однос према сазнању истине је

45) J. P. Frost, Z. A. Lewin, L. R. Daft: *Talking About Organization Science, Debates and Dialogue From Crossroads*, Sage Publications, Inc., Thousand Oaks, 2000.

46) M. D. Paints

47) J. P. Frost, Z. A. Lewin, L. R. Daft

48) Ф. Тејлор

49) Frank & Lillian Jillbreth

50) Мајнард, Х.Б.: *Индустријски инжењеринг*, I-IV, Привредни преглед, Београд, 1973.

51) Ch. S Pierce: *Collected Papers*, Harvard University Press, 1935.

52) В. Џемс: *Прагматизам*, Дерета, Београд, 1991.

53) J. Dewey, *Theory of Valuation*, према М. Животић, стр. 72.

54) Н. П. Лехерер: *Поједностављење рада*, Панорама, Загреб, 1968, стр. 152.

55) Р. Рорти: *Консеквенце прагматизма*, Нолит, Београд, 1992, стр. 52.

исти: „За прагматисте, истинита реченица није истинита због тога што одговара стварности, (...), нема потребе да се пита шта је чини истинитом“.

Под утицајем критика почетком XX века општи позитивизам уступа место логичком, а затим и емпиријском позитивизму, заснованом на индуктивном истраживању (Рихт⁵⁶), М. Животић⁵⁷). Иако су резултати логичког позитивизма били ограничени (као последице ослањања на индуктивни приступ истраживању), допринос је остварен апстраховањем нових наука, као и прецизним формулисањем дотада неодређених проблема.

Захваљујући Конту⁵⁸) прихваћен је у класичном позитивизму принцип „методолошког монизма“ на коме се и данас инсистира. Овакав приступ донео је једну нову појаву у научном истраживању. Хајек⁵⁹) указује да је са позитивизмом „почела тиранија коју су методе и технике Науке у уском смислу вршили над осталим дисциплинама“. Називајући овакав приступ сциентистичким оцењује да „Сциентистички, за разлику од научног погледа, није непристрасан него веома пристрасан приступ, који, пре разматрања свог приступа тврди да зна који је најподеснији начин за његово истраживање“⁶⁰). Резултати остварени у техничком и технолошком развоју, ипак, нису одговарали развоју ни друштвених, а поготово хуманистичких (*Geisteswissenschaften*) наука.

Попер увиђа проблеме индуктивног приступа па одбацује овакав приступ истраживању. Истовремено инсистира на искуству⁶¹): „(...) искуство се схвата као друштвено, интерсубјективно, активно; оно мора укључивати и елемент теоријског мишљења“. Уводи хипотетичко-дедуктивни приступ у научно истраживање⁶²), који прераста у савремени позитивизам. Разматра проблем епистемологије и раста научног сазнања, па наглашава да је ниска апсолутна логичка вероватноћа информативне научне теорије важнија „од са-

56) Г. Х. Рихт

57) М. Животић

58) О. Конт

59) Ф.А. Хајек: *Контрареволуција науке*, ЦИД Подгорица, 1999, стр. 13-14.

60) *Ibid*, стр. 15

61) К.Р. Попер, према А. Крон: *Методологија и филозофија науке*, Филозофски институт Филозофског факултета у Београду, Београд 2004, стр. 141.

62) К.Р. Попер: *Логика научних истраживања*, Нолит, Београд, 1973.

општавања веома безбедних, али празних безначајности (плитких свакодневних чињеница)⁶³).

Нејгел је заговорник натурализма, дакле приступа истраживања која прате генезу настајања неке појаве, али уз ослонац на савремени позитивизам и прагматизам⁶⁴). Т. Кун је указао на феномен парадигме, научни став или приступ истраживању прихваћен у научној заједници на једном подручју истраживања у дужем временском периоду.

Примена појединих филозофских учења у истраживању организације предузећа у протеклом веку представљени су табелом 1.

Табела 1.

Филозофска учења:	→	Примена у истраживању организације пословања
Филозофија науке		Теорије организације
Класични позитивизам		Индустријски инжењеринг
Прагматизам (бихевиоризам)		Менаџмент људских ресурса
Савремени позитивизам		Пословна администрација
Телеологија		Управљање према циљевима
Теорија система		Систем менаџмента квалитетом
Прагматизам (постмодерне)		Реинжењеринг
Постмодерна		Организациона култура

Упоредни преглед примене филозофских истраживања у истраживању организације пословања

Из датог прегледа произилази да је методолошки приступ истраживања организације пословања заснован на позитивизму (емпиријски или хипотетичко-дедуктивни) и прагматизму. Успостављање међусобне релативности појединих подручја истраживања организације пословања показује да је прихваћен фрагментарни приступ Дилтаја⁶⁵).

Анализа класификације изведена према одредницама научних часописа са Томпсонове листе⁶⁶) указује такође на парцијални приступ (Табела 2). Број наведених часописа по категоријама треба

63) Ibid, стр. 24

64) Е. Нејгел: *Структура науке – Проблеми логике научног објашњења*, Нолит, Београд, 1974.

65) В. Дилтај: *Изградња историјског света у духовним наукама*, БИГЗ, Београд, 1980.

66) <http://kobson.nb.rs/kobson.82.html>

прихватити условно, јер неки часописи припадају више категорија. Ипак не треба превише труда да би се увидело да наведене категорије не одговарају богатству тематике организационих наука.

Табела 2

Подручје истраживања	Меџамент	Пословање	Операциона истраживања	Индустријски инжењеринг	Инжењеринг, производња	Релације у индустрији, рад
Број часописа	112	87	73	37	38	19

Парцијални приступ истраживања губи из вида тоталитет организације пословања, не увиђа подручја која су неравномерно заступљена као предмет истраживања. Резултати истраживања се тумаче према односу истраживача, и његових психофизичких позиција, према предмету сазнања што одговара појму релативизма⁶⁷⁾. Одсуство упоредних анализа, тумачење резултата независно од контекста и амбијента у коме се истраживање обавља говори о **апсолутном релативизму** у научној пракси организације пословања, али и организационих наука. Примена резултата истраживања у пракси организације пословања своди се на идеју као иницијалној каписли за тражење решења у конкретной животной ситуацији. Утолико је, вероватно, оправдан став којим се негира статус науке у оквиру предмета и домена истраживања организације пословања.

Појмом и конституентима науке бавило се више аутора (видети више код М. Марковић⁶⁸⁾, Т. Кун⁶⁹⁾, М. Сакан⁷⁰⁾, В. Милић⁷¹⁾)

Подразумева се да све науке нису на истом ступњу развоја. М. Марковић⁷²⁾ истиче три фазе у конституисању неке науке. На сваком нивоу је потребно испунити неке формалне услове. На првом нивоу треба испунити четири: а) утврђивања подручја стварности (врста искуствених чињеница и подручје примене); б) изграђен језик; с) изван број хипотеза значајних за науку и д) метод истраживања. Овај ниво наука карактерише „неред“ филозофске

67) С. Марић: *Филозофски речник*, Дерета, Београд, 2004.

68) М. Марковић: *Филозофски основи науке*, САНУ, Београд, 1981, стр. 13.

69) Т. Кун, стр. 41.

70) М. Сакан: *Методологија војних наука*, Војноиздавачки завод, Београд, 2006, стр. 72.

71) В. Милић: *Социолошки метод*, Нолит, Београд, 1978, стр. 256.

72) М. Марковић, стр. 20.

основе, па „у два различита подручја исте науке (се) полази од два међусобно неспојива филозофска принципа“⁷³⁾, попут детерминизма и индетерминизма у класичној односно квантној физици. И В. Милић⁷⁴⁾ разликује науке према степену развоја. На најнижем степену развоја неке науке постојећа општа знања су изведена из искуствених уопштавања, повезана према успостављеном систему вредности и са класификованим и систематизованим фондом знања. При том В. Милић упозорава да изостанак тежње за изградњом одговарајуће теоријске основе води у „вулгарни емпиризам“, или се „губи у апстрактним спекулацијама“⁷⁵⁾. Оба аутора истичу да науке на вишем ступњу знања имају утврђене и верификоване научне законе и системски интегрисан фонд знања.

У извођењу одговарајућих закључака ослонац ће бити резултати истраживања обављена у оквиру Науке о организације пословања. Подручје стварности Науке о организацији пословања одређено је управо организацијом пословања – њеним предметом и доменом⁷⁶⁾. Свакако да су дефиниције многих појмова јасно исказане и прихваћене од стране истраживача, чиме се доказује његово постојање (ISO 9000:2008⁷⁷⁾, /19/; издања домаћих аутора лексикографских зборника: Куколеча⁷⁸⁾, П. Јовановић⁷⁹⁾ – на пример).

Апстраховање појединих наука претпоставља критичку анализу претходних резултата. Организација пословања је подручје истраживања које има највећи опус и интензитет, па се сматра да може бити одговарајући репрезент.

Проблеми који се јављају у пракси организације пословања захтевају искорак из постојећег система истраживања. Овај искорак мора бити довољно снажан, али и утемељен како би омогућио продор у пракси истраживања. Поменути искорак одсликава хипотезом, а затим и потврдом Науке о организацији пословања (В.

73) Ibid

74) В. Милић, стр. 302-304.

75) Ibid, стр. 304.

76) V. Nikolic: „Contribution to Debate about the Science on Business Organization”, *Communications in Dependability and Quality Management*, An International Journal, Vol. 12, No 4, 2009, pp. 5-12.

77) ЈУС ИСО 9000 : 2008, Завод за стандардизацију, Београд, 2008.

78) С. Куколеча, *Организационо-пословни лексикон израза, појмова и метода I-II*, Рад, Београд, 1990.

79) П. Јовановић, ред.: *Лексикон менаџмента*, ФОН, Београд, 2003.

Николић⁸⁰⁾, 2005). Дефинисан је њен предмет и домен (В. Николић⁸¹⁾ 2005, 2009); изведен је аналитички приступ истраживања апстраховањем (пирамидалног система) чинилаца организације пословног истема (В. Николић⁸²⁾ 2005, 2008, 2010). У међувремену је представљена класификација научних подручја Науке о организацији пословања (В. Николић⁸³⁾ 2009) и указано на њен филозофски концепт (В. Николић⁸⁴⁾, 2010). Имајући у виду резултате вишегодишњих истраживања овде ће се назначити основна својства филозофског концепта Науке о организацији пословања, као вероватно, најосетљивијег критеријума.

Тежиште истраживања организације пословања сведено је на предузеће или пројекат, па неоправдано занемарује проблеме у оквиру привредног и друштвеног система државе, правила пословања у међународним условима, а сада у свемиру и виртуелном свету информационих технологија.

Паралелизам у примени природних и друштвених наука на подручју организације пословања резултирају једновременом, синхронизованом деловању природних закона и друштвених норми. У пословним системима, чија делатност припада примарном и секундарном сектору, природне науке усмеравају процес трансформације материјала и енергије у готов производ. Тиме непосредно утичу на организацију и производног и пословног процеса. У свим делатностима пословни субјекти се сусрећу са варијаблама: простора, времена и вредности. Друштвеним нормама уређује се организација пословања (уз нужно уважавање својстава делатности) и усмерава према потребама појединца и друштва. Сложеност друштвених норми потенцирана је интеракцијом човека, као и пословног субјекта са окружењем.

80) В. Николић, 2005.

81) Ibid; Nikolic, V.: „Contribution to Debate about...“, 2009.

82) В. Николић, Диптих...; Nikolic, V., Nastasić, A.: „Organizational Culture as Significant Factor in Implementation of TQM – Experience in Serbian Economy“, *Enginireng&automation problems*, Moskva, 2010, Vol 7, No 1, pp 28-36; Nikolić, V.: „Application of Analytic Approach in Organization Design“, *y International Scientific Conference*, 21 – 22. 2008, Unitech 08, Gabrovo, Bulgaria

83) Nikolic, V.: „Contribution to the structure determination and object theory and science of business organization“, *y 12th International Conference, ICDQM-2009*, June, 25-26, Belgrade, Serbia

84) Nikolić, M. V.: „The Introductory Consideration on Philosophical Basis of the Science on Busines Organization“, *y 1st DQM International Conference „Life Cycle Engineering and Management“*, Belgrade, Serbia, 29-30. june 2010.

Сведоци смо разграничења ставова позитивизма (укључујући и прагматизам) насупрот феноменологије и херменеутике. Проблем сазнања је предмет разматрања и метафизичке и аналитичке филозофије. Истовремено, обе одбацују детерминизам. Парадокс је да у ери модерне проблем организације пословања није предмет истраживања филозофије.

Г. Х. вон Рихт⁸⁵⁾ јасно наглашава разлику детерминације између природних и друштвених појава. Степен детерминације организације пословања зависи од степена *постварености* човека у радном процесу. Утолико се степен детерминације приближава детерминацији процеса у природи. Висок степен детерминације резултира *вишезначном детерминацијом* – порастом броја могућих стања која су изведене из делатних услова – апстрахованих чинилаца организације пословања и околностима у којима пословни субјект егзистира.

Питање о постварености човека враћа нас на питање односа човека према себи и преиспитивању разлога сопственог битка, квалитета живота. Овде ступа на сцену *феноменологија*, као издањак метафизичке филозофије. Њена својства: трансцендентност, имагинација, интенционалност – исказана у свести и самосвести, људском духу – пружа могућност истраживања, тумачења и разумевања модела будућих стања у организацији пословања.

Расветљавање суштине Науке о организацији пословања, па и организационих наука, претпоставља искорак у правцу филозофије фактицитета Хајдегера⁸⁶⁾. Поимање стварности значи кретати се у свету чињеница, а чињенице се могу откривати само у одређеној животној ситуацији. У организацији пословања животна ситуација се одликује дуализмом: детерминистички уређен систем активности како би се остварио циљ пословног субјекта и преламања основних феномена човека (како их је већ Финк дефинисао) кроз призму баш те животне ситуације.

85) Г. Х. Фон Рихт

86) М. Хајдегер: *Онтологија – херменеутика фактичности*, Академска књига, Нови Сад, 2007, стр. 77.

Табела 3

Предмет истраживања	Организација и рационализација (творевина и подухвата); Сопствена научна делатност
Домен истраживања	Пословни простор
Метод	Анализа чинилаца организације
Чиниоци организације	Субјекти, процеси, ствари, својства
Варијабле	Простор, време, вредности
Филозофски концепт	Феноменолошки детерминизам
Феноменологија	Организација људским потенцијалима
Детерминизам	Пројектовање организације
Филозофија науке	Онтологија и епистемологија знања

СВОЈСТВА НАУКЕ О ОРГАНИЗАЦИЈИ ПОСЛОВАЊА

Досадашња истраживања организације пословања – у оквиру посебне науке – карактерише дуалност у приступу. Први приступ се односи на детерминистички приступ процесима технологије производње, односно процедурама у пословању. Други приступ је усмерен на субјект, у првом реду на човека, на групу, закључно са пословним системом, као носиоцу субјективитета. Разумевање наведене дуалности претпоставља напор за дубље понирање у посматрани проблем. Ово подразумева увиђање упоредног хода детерминизма и феноменологије као одраз филозофије фактицизма: прихватање реалности да животна ситуација поседује својство дуалности: друштвеног детерминизма, с једне и феноменолошког система субјект-објект, с друге стране.

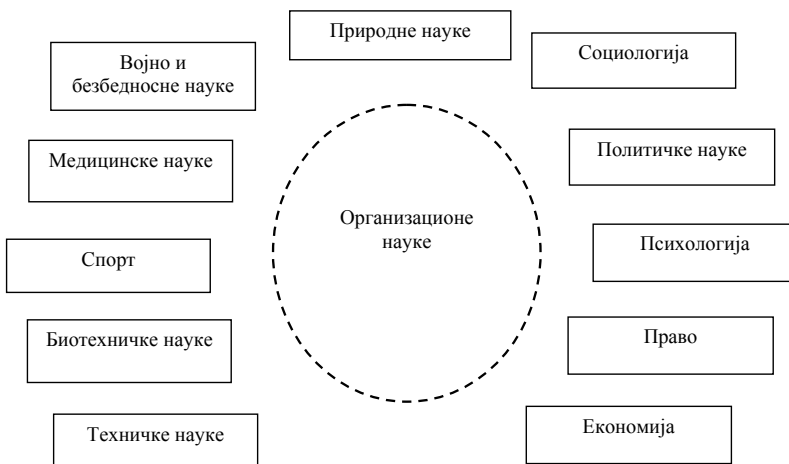
Тек кристално јасним тумачењем и интерпретацијом омогућава се целовито разумевање дате животне ситуације. Тада се ради решења искрслог проблема може донети одговарајућа одлука. Произилази да Наука о организацији пословања може искорачити у XXI век као посебна, додуше још млада, наука. Својства ове науке презентирана су у табели 3.

Истраживање организације пословања има снажну интеракцију са бројним наукама. Посебним упоредним истраживањима организационих наука могу се утврђивати њихове специфичне карактеристике.

СТРУКТУРА ОРГАНИЗАЦИОНИХ НАУКА

Истраживање организационих наука има снажну интеракцију са бројним наукама – које припадају различитим научним подручјима. Може се рећи да су проблеми организационих наука предмет многих других наука. Хајдегер⁸⁷⁾ при том, упућује да се „науке разграничавају ониме што се у њима осећа као код куће“.

Структура организационих наука није подробније разматрана. Подручје истраживања се све више шири, уз све присутније продирање у дубину посматраног проблема. Ове напоре не прати тежња да се изврши одговарајућа систематизација подручја истраживања организација. Систематизацију, класификацију предмета истраживања отежава супротна тенденција, тенденција интеграције знања различитих наука. Размере интеграције знања различитих наука указују да је појам мултидисциплинарних наука недовољно одређен.

Сл. 1. Место организационих наука у односу на остале науке

Сл. 1. Место организационих наука у односу на остале науке

Различите науке често разматрају исту појаву, свака из свог угла. Тада границе у истраживању постају ограничавајући чинилац. Различити степен интересовања за неки проблем утиче да интензитет и домет истраживања није подједнак у наукама које

87) М. Хајдегер, стр. 77.

се границе. Захваљујући О. Конту⁸⁸⁾ апстраховане су прве науке: „астрономија, физика, хемија, физиологија и (...) социјална физика.“ Данас, непуна два века касније, број наука мери се хиљадама – према истраживању Уједињених нација је апстраховано 2000 наука⁸⁹⁾. Од тада је интензивирано издвајање из нових наука. Зато графички приказ структуре и интеракције наука може представљати само индикацију, а не целовиту слику стварности.

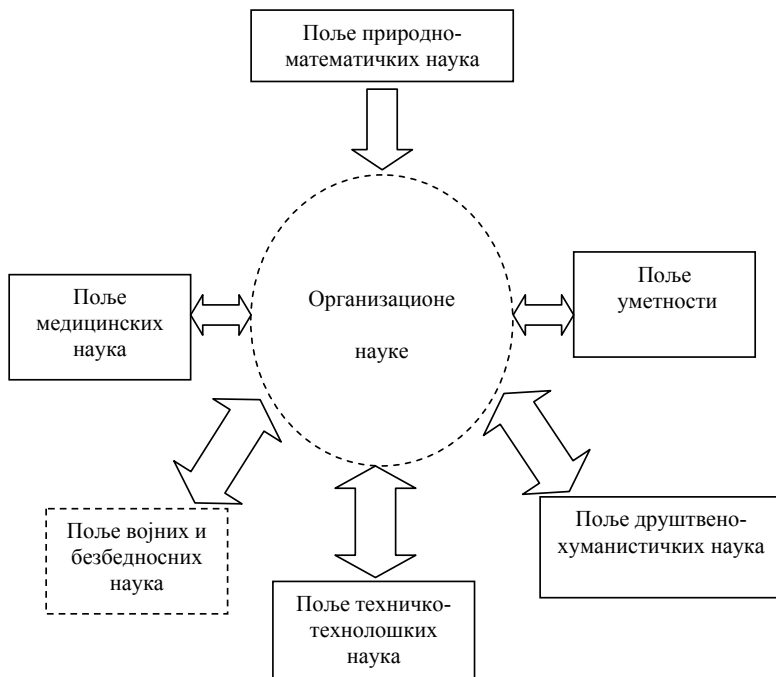
Истовремено, предмет истраживања организације се шири, све више улазећи у све поре друштвене стварности. Само подсећања ради, може се с обзиром на сл. 1, указати на проблеме: организацију јавне управе као предмет правних и политичких наука; организације културе у социологији; хијерархијски структурисане организације у правосуђу, здравству, образовању...; проблеме организације тренинга и такмичења у спорту; организације производње у индустријским предузећима и пољопривредним газдинствима; организације научних истраживања... Прави проблеми настају, на пример, приликом класификовања психосоцијалних истраживања, приликом изградње лидерске позиције јачањем имена фирме и успостављања жељеног нивоа односа у јавности. Чињеница је да многе науке разматрају исту појаву, па границе у истраживању неке науке постају препреке које треба превазилазити. При том, интензитет истраживања и дometи истраживања таквих појава могу бити различити.

У високом образовању Републике Србије идентификована су поља: природно-математичких наука, медицинских наука, друштвено-хуманистичких наука, техничко-технолошких наука и уметности. Вероватно је да ће се набројаним пољима прикључити и поље војно-безбедносних наука (као резултат транзиције у систему Одбране). Организационе науке су на сл. 2. постављене у средиште, симболизујући интеракцију са научним пољима.

Истовремено, положај у средишту поља наука указује на сложеност и специфичност предмета организационих наука. Искуства у пракси ће отворити питање статуса и улоге организационих наука (заједно са информатичким технологијама) у систему високог образовања.

88) О. Конт, стр. 62.

89) П. Радивојевић: *Организација науке – Модели самоуправне организације науке*, Научна књига, Београд, 1981, стр. 117.

Сл. 2. Положај Организационих наука у односу на научна поља

Феномен организације се појављује у свим облицима друштвене стварности. Приликом одређивања структуре организационих наука треба уважавати верификоване резултате научних истраживања и њихову улогу у развоју људске цивилизације. Међутим, с обзиром на праксу истраживања организационих наука и континуитет ширења предмета, произилази да треба указивати и на она подручја којима тек предстоји тежак пут доказивања припадања породици наука.

Сматра се, да се у садашњем тренутку може издвојити **група посебних наука**. Оне могу поставити и оправдати захтев за конституисање у посебну науку или снажно куцају на већ отворена врата:

1. Пројектни менаџмент (Руковођење пројектима),
2. *Management-science* (Квантитативне методе),
3. Наука о организацији пословања,
4. Маркетинг,

5. Логистика,

6. Информационе технологије.

Истиче се да овај преглед није и не може бити коначан, па ће следити увођење нових, посебних наука. Наведене науке имају различита својства. Неке карактерише способност примене у различитим подручјима друштвене стварности. Иако се наука о организацији пословања усмерава на проблеме стварања нових вредности постигнути резултати могу бити примењени у осталим организационим наукама. Маркетинг се развио као подручје изузетно битно за успех подухвата – пословних, политичких, на пољу уметности... Корени логистике, као науке су у војним наукама. Да ли је излишно питање да стручњаци за логистику у војсци могу допринети истраживању логистици у пословању, здравству... Разматрање унутрашњег транспорта у производним системима временом се шири на проблеме складиштења, контроле залиха одржавања средстава за рад. Проблем набавке (као посебне функције) прераста у *supply-change management* – руковођење и управљање ланцем набавке.

Наредну групу организационих наука (В. Николић⁹⁰⁾) чине *проблеми*:

1. Истраживања *организације* (генерички и хијерархијски уређених) *друштвених система*: државних, наддржавних (регионалних и/или војних) и међународних система. Примери су организације система: војске, полиције; правосудни, здравствени, политички; образовања, социјалног збрињавања, културе, спорта; инфраструктурних и комуналних система; заштите од природних катастрофа и т.сл. Иако неке институције које припадају неком од наведених система, могу бити профитно оријентисане (болнице, клинике, школе, позоришта, уметничке галерије, адвокатура, спортски клубови и лиге, на пример), својства њихове делатности снажно опредељују њихове активности и припадност овим системима.

2. Организација *непрофитних институција* је подручје на која је указао П. Друкер⁹¹⁾. Обухватају истраживања: синдиката, верских организација, струковних, интересних, волонтерских асоцијација, рад добротворних и других фондова, невладиних агенција, организације извиђача, ловачка друштва и др. Непрофитне организације могу имати снажну хијерархијску националну, па и ме-

90) В. Николић, 2009

91) П. Друкер, *Менаџмент за будућност*, Грмеч, Београд, 1995.

ђународну структуру. Њихова снага утолико одражава утицај на друштвена збивања.

3. Посебан предмет истраживања организационих наука је истраживање *интеракције човека и организација*. Суштински, овај однос се своди на субјект-објект однос, који изворно проучава феноменологија⁹²). Индивидуалним и/или групним деловањем човек одражава сопствени субјективитет⁹³). Апстраховањем субјективитета отворен је пут теорији одлучивања у истраживању организација. Повратно, организације, истичући свој субјективитет правом на одлучивање утичу на индивидуу, човека.

Коначно може се истаћи, посебна *трећа група* проблема организационих наука. Ове научне дисциплине брзо наступају у ери постмодерне: *квалитет* (са оријентацијом на различита подручја друштвене стварности), *заштита животне средине*, *мониторинг* и *тд.*

Но, пажња филозофије наука није била усмерена на промишљање организације пословања. Конституисање истраживања организације пословања у посебни науку заснива се управо на њеном третирању као феномену изведеног из феномена рада.

*

* *

У потрази за разлозима опстајања, постојања организационих наука води ка филозофским промишљањима. Чињеница је, да је у посебном научном подручју истраживања: организације предузећа, био присутан утицај филозофије наука, карактеристичан за одговарајући период. И поред тога није био превазиђен статус теорија организације. Обим и интензитет истраживања у овом подручју, разумљиво је да ни у организационим наукама није могао бити остварен статус посебних наука. Фрагментарност и апсолутни релативизам у истраживању представљају основно својство истраживања организације предузећа, па и организационих наука уопште. Са таквим приступом истраживању тешко и да ће бити могуће испунити елементарне услове за стицање статуса науке. Ипак појам организационих наука је опште прихваћен у научној заједници.

92) М. Дамјановић, ред.: *Феноменологија*, Нолит, Београд, 1975.

93) З. Павић, ред.: *Филозофска херменеутика – XX век у Немачкој*, Studia Croatica, Загреб, 1998.

Утолико утврђивање структуре организационих наука представља искорак. Организационе науке су разврстане у три групе апстраховањем: а) посебних организационих наука; б) посебних друштвених система; и с) осталих подручја. Класификација организационих наука отвара могућност истраживања на много прецизнији и одређенији начин уз потпунији увид у целину и домете.

Испуњавањем захтева филозофије наука о конституисању Науке о организацији пословања одређен је њен предмет и домен, аналитички приступ истраживања апстраховањем фактора организације пословног система, пружен допринос класификацији подручја истраживања. У основи, њен филозофски концепт потражен је у филозофији фактицитета, уважавањем чињеница које егзистирају у оквиру животних ситуација карактеристичних за организацију пословања. При том је указано на дуализам карактеристичан за животну ситуацију: детерминистичко одређење технологије производње и/или процедура уређивање организације пословања и однос субјект-објект, као феноменолошки предмет истраживања.

Период постмодерне поставља пред истраживаче организационих наука веома значајне и нове задатке. Изнети пример конституисања Науке о организацији пословања може бити (уз уважавање специфичности сваке посебне делатности) потврђен наредним истраживањима у оквиру посебних организационих наука.

Vladimir N. Nikolic, Dejan Milenkovic, Tatjana Tanaskovic
INVESTIGATION OF ORGANIZATIONAL SCIENCE IN THE
PERIOD OF POSTMODERN

Summary

Emergence of industrial society raises a number of important questions for researchers and organizational sciences. Existing theories of organizations (related to industrial engineering and business systems) are characterized by fragmentation and an absolute relativism. This position is a result of the continuous displacement of gravity between the organization processes and institutions and on the other hand, the interaction of man and organizations. Therefore, proper guidance can be difficult for other organizational science. The setting of this question and the search for answers has a stake in the philosophy of science. By accepting the facts in the life situations (dualism of determinism and phenomenology) is the basis of the philo-

sophy of facticity in the science on business organization. Problems of the organization are present in all areas of human activity. This fact determines the issue of demarcation of organizational and other sciences. Determine the structure and abstraction some of organizational science, and special areas of research organizations in the social systems is a step that allows the intensification of research in the future.

Key words: philosophy of science, the structure, the science on business organization, the philosophy of facticity, phenomenology & determinism

ЛИТЕРАТУРА

- R. Barns: *Motion and Time Study – Design and Measurement of Work*, John Wiley and Sons (first printed under c/r by Barns, 1937), New York, 1980.
- L. von Berthalanffy: *Problems of Life – An Evaluation of Modern Biological and Scientific Thought*, New York, Harper and Bruders, 1952, according to http://en.wikipedia.org/wiki/Charles_Sanders_Peirce_bibliography
- S. Best, D. Kellner: *Post-Modern Theory: Critical Interrogations*. New York: The Guilford Press, 1991.
- В. Булат, *Теорија организације*, Информатор, Загреб, 1977.
- В. Вајт: *Човек организације*, Просвета, Београд, 1967.
- М. Вебер: *Привреда и друштво*, I и II књ, Просвета, Београд, 1976.
- Н. Винер: *Кибернетика*, ИЦС, Београд, 1972.
- H.L. Gantt: „Work, Wages and Profit“, published by *The Engineering Magazine*, New York, 1910; republished as „Work, Wages and Profits“, Easton, Pennsylvania, Hive Publishing Company, 1974; according to http://en.wikipedia.org/wiki/Charles_Sanders_Peirce_bibliography
- М. Дамјановић, ред.: *Феноменологија*, Нолит, Београд, 1975.
- В. Дилтај: *Изградња историјског света у духовним наукама*, БИГЗ, Београд, 1980.
- М. Животић: *Аксиологија*, Напред, Загреб, 1986.
- П. Јовановић, ред.: *Лексикон менаџмента*, ФОН, Београд, 2003.
- N. Kerzner: *Project management*, Vam Nostrand Reimhard, Am International Thomson Publishing, New York, 1995.
- О. Конт: *Курс позитивне филозофије*, Универзитетска ријеч, Никшић, 1989.
- С. Котлица: *Информационо-технолошка парадигма и економски развој*, Институт економских наука, Београд, 1996.
- С. Куколача, *Организационо-пословни лексикон израза, појмова и метода I-II*, Рад, Београд, 1990.

- Т. Кун: *Структура научних револуција*, Нолит, Београд, 1974.
- Н. Р. Лехрер: *Поједностављење рада*, Панорама, Загреб, 1968.
- Х. Б. Мајнард: *Индустријски инжењеринг*, I-IV, Привредни преглед, Београд, 1973.
- С. Марић: *Филозофски речник*, Дерета, Београд, 2004.
- М. Марковић: *Филозофски основи науке*, САНУ, Београд, 1981.
- Е.Ф. Meyers, М.Р. Stephens: *Manufacturing Facilities Design and Material Handling*, Pearson, Prentice Hall, New Jersey, 2005.
- В. Милић: *Социолошки метод*, Нолит, Београд, 1978.
- Н. Mintzberg, J.B. Quinn, S. Ghosal: *The strategy process*, Prentis Hall, London, 1998.
- Е. Нејгел: *Структура науке – Проблеми логике научног објашњења*, Нолит, Београд, 1974.
- В. Николић, В. Лабовић: „Аналитички приступ изради студије о организацији процеса акредитације лабораторија за испитивање – пример високообразовне институције“, *Фестивал квалитета*, Крагујевац, 10-12. мај 2006.
- В. М. Николић: *Диптих о организацији пословања – Искуство у привреди Србије*, Виша политехничка школа, Београд, 2005.
- В. Николић, Ј. Цвијановић, Ж. Грујичић: „Модел организације кластера прехранбених производа у Србији“, *Индустрија*, Економски институт, Београд.
- V. Nikolic: „Contribution to the structure determination and object theory and science of business organization“, in *12th International Conference, ICDQM-2009*, June, 25-26, Belgrade
- V. Nikolic: “Contribution to Debate about the Science on Business Organization”, *Communications In Dependability And Quality Management, An International Journal*, Vol. 12, No 4, 2009, pp. 5-12.
- V. Nikolic, A. Nastasić: “Organizational Culture as Significant Factor in Implementation of TQM – Experience in Serbian Economy”, *Enginireeng&automation problems*, Moskva, 2010, Vol. 7, No 1, pp 28-36.
- V. Nikolić: „Application of Analytic Approach in Organization Design”, *International Scientific Conference*, 21 – 22. 2008, Unitech 08, Gabrovo, Bulgaria
- M. V. Nikolić: „The Introductory Consideration on Philosophical Basis of the Science on Busines Organization“, in *1st DQM International Conference „Life Cycle Engineering and Management“*, Belgrade, Serbia, 29-30. june 2010.
- З. Павић, ред.: *Филозофска херменеутика – XX век у Немачкој*, Studia Croatica, Загреб, 1998.

- M.D. Paints: „Stories of the Story telling Organization: a Postmodern Analysis of Disney as “Tamara-Land”“, *Academi of Management Journal*, 4/1995, Vol. 38, 997-1035; <http://www.jstor.org/pss/256618>
- И. Перко-Шепаревић: *Теорије организације*, Информатор, Загреб, 1975.
- Ч. С. Перс: *Прагматизам*, Бонарт, Нова Пазова, 2002.
- Ch.S Pierce: *Collected Papers*, Harvard University Press, 1935.
- К.Р. Попер: *Логика научних истраживања*, Нолит, Београд, 1973.
- П. Радивојевић: *Организација науке – Модели самоуправне организације науке*, Научна књига, Београд, 1981.
- Р. Рорти: *Консеквенце прагматизма*, Нолит, Београд, 1992.
- М. Сакан, *Методологија војних наука*, Војноиздавачки завод, Београд, 2006.
- Н. Satoshi: *Inside the Mind of Toyota*, Productivity Press, New York, 2002.
- J. Sellner: “How to Work the 4 Leader And Manager Styles to Develop People’s Genius” within <http://ezinearticles.com/?How-to-Work-the-4-Leader-And-Manager-Styles-to-Develop-Peoples-Genius-Within&id=2312224>
- J. Schermerhorn, J. Hunt, R. Osborn: *Organizational Behaviour*, New York, 2005.
- J. A. Swift, E.J. Ros, V.K.Omachonu,: *Principles of Total Quality Management*, St. Luis Press, Boca Raton, Florida, 1998.
- Ф.В. Тејлор, *Принципи научног менаџмента*, Рад, Београд, 1967.
- М. Узелац: *Феноменологија*, Верис студио, Нови Сад, 2009.
- Х. Фајол: *Administration Industrielle et Generale*, (Paris, 1916) Адидес, Нови Сад, 2006.
- Е. Финк: *Основни феномени људског постојања*, Нолит, Београд, 1984.
- J. P. Frost, Z.A. Lewin, L.R. Daft: *Talkong About Organization Science, Debates and Dialogue From Crossroads*, Sage Publications, Inc., Thousand Oaks, 2000.
- М. Хајдегер: *Онтологија – херменеутика фактичности*, Академска књига, Нови Сад, 2007.
- Ф.А. Хајек: *Контрареволуција науке*, ЦИД, Подгорица, 1999.
- R. Hale, P. Whitlam: *Towards the Virtual Organization*, The McGraw-Hill Companies, London, 1997.
- I.D. Cleland, R.W. King: *Systems Analysis and Project Management*, McGraw-Hill Book Company, New York, 1975.
- В. Џемс: *Прагматизам*, Дерета, Београд, 1991.
- F. & L. Jilbreth: *Applied Motion Study*, New York, Sturges&Walton Co., 1917. <http://gilbrethnetwork.tripod.com/gbooks.html>

- Ж. Анђелковић „Самосталност општине – шанса за младе”, *Политичка ревија*, Институт за политичке студије, 2/2011.
- Ж. Анђелковић, П. Благојевић, М. Слијепчевић Анђелковић, „Правни аспект урбане културе у Србији”, *Српска политичка мисао*, Институт за политичке студије, Београд, 2/2011.
- Шигео Шинго: *Нова јапанска производна филозофија*, Прометеј, Нови Сад, 1995.
- - , ЈУС ИСО 9000 : 2008, Завод за стандардизацију, Београд, 2008.
- http://us.yhs.search.yahoo.com/avg/search?p=Postmodern+organization+Theory&ei=UTF-8&type=yahoo_avg_hs2-tb-web_us&fr=yhs-avg&partnerid=yhs-avg&YST_b=11
- - http://www2.stetson.edu/~bboozr/RWBStetsonSite/teach_resources_paradigms.html
- - <http://kobson.nb.rs/kobson.82.html>

Resume

Period of transformation of the industrial revolution (modern) in the Postmodern (increase of industrial society) takes several decades. It was founded in the assumption that in addition to other social sciences and humanities (Geisteswissenschaften) sciences and organizational sciences should make a significant contribution.

Previous method of research organizations are characterized by positivism and pragmatism, which he belongs. At different periods were present classical forms, through to the modern positivism. Pragmatism insists on a solution specific situation, unwilling to invest the appropriate effort to search for the truth. In this context, arises and behaviorism, which focuses only on the result - the manifestation of the desired behavior of individual and collective being.

Research by the company has a significant and complete result from other organizational science. However, this research has no special status of science, but has reached only the status of some theories of organization. It points to the duality in the organization of the company, but did not insist on a fuller explanation of its grounds and causes. In every organization theory (classical, neoclassical, modern and postmodern) are the dominant elements of the built-in philosophy of science characteristic of the time in which they originated. The application of research results dependent on positivism and pragmatism is limited to expectations that can help in those next few researches or problem solving in practice. Such an approach is characterized by fragmentation and relativism in the study characterized the Diltay.

Overcoming the current situation implies a strong step forward, but with reliance on philosophy of science. The intensity of research in the organizational sciences is not equal the intensity. In addition, the concept of organizational sciences has been accepted in the scientific community, but are not abstracted certain someone. Therefore, establishing a solid and homogeneous structure of organizational science should not be expected. Organizational sciences are separated to:

- a) a group of special sciences: Project Management, Quantitative Methods (Management-Science), The science on business organization, Marketing, Logistics and Information Technology;*
- b) Group study of specific social systems:
 - 1. Organizations (generic and hierarchically arranged) social systems: the national, supra-state (regional and/or military) and international system;*
 - 2. Nonprofit institutions organization;*
 - 3. Interaction of man-organization.**
- c) a group of other, relatively new Scientific disciplines – typical for post-modernism.*

The shift towards a philosophy of facticity (Heidegger) in relation to fragmentation and absolute relativism (Diltay) keep the respect of facts that exist in the real-life situations. In her wrap deterministic governing transactions (as a reflection of the struggle of man with nature and the variables of business) and subject-object relationship – characteristic for phenomenology. This approach enabled the transformation of research at the company in the science on business organization in accordance with the requirements of the philosophy of science. Emphasizing Organizational Sciences may have the testimony and in practical terms, the separation of the particular scientific field.